

Nr 11

Kulturutskottets betänkande med anledning av propositionen 1975:61 om vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till kulturutskottet

Propositionen

I propositionen 1975:61 (utbildningsdepartementet) har regeringen såvitt gäller kulturutskottets verksamhetsområde,¹ föreslagit riksdagen att

1. medge att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1975 t. v. får utgå medel för avlöande av ytterligare en stiftsadjunkt, avsedd för sjömanskyrkan i Göteborg,

2. medge att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1975 t. v. efter regeringens prövning får utgå bidrag till avlöning av sju tjänstemän hos svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete enligt de grunder som förordats i propositionen 1975:61,

3. medge att ur kyrkofonden till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse får utgå

dels för tiden den 1 januari 1974—den 30 juni 1975 ytterligare avlöningsbidrag med sammanlagt 96 000 kr.,

dels fr. o. m. den 1 juli 1975 t. v. 20 bidrag om vardera 42 100 kr. för budgetår för avlöning av präster som är anställda i styrelsens tjänst i utlandet,

4. medge att ur kyrkofonden för budgetåret 1975/76 får utgå bidrag till Svenska diakonsällskapet med högst 203 000 kr. till bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet,

5. medge att ur kyrkofonden för budgetåret 1975/76 får utgå medel med högst 100 000 kr. för biträdeshjälp åt biskoparna,

6. medge att ur kyrkofonden för budgetåret 1975/76 får utgå medel med högst 80 000 kr. för anlitande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden inom vederbörande departement,

7. medge att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1975 t. v. får utgå medel med högst 70 000 kr. för budgetår för studiebidrag åt präster vid tjänstledighet i vissa fall och för anordnande av vissa teologiska fortbildningskurser för präster,

8. antaga inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag med provisoriska bestämmelser om beräkning av boställsränta.

Propositionens huvudsakliga innehåll kan sammanfattas på följande sätt.

I propositionen, som är indelad i tre avsnitt, tas först upp frågor om

¹ Ett avsnitt av propositionen har remitterats till konstitutionsutskottet.

anslag ur kyrkofonden. Sålunda föreslås anslag till en ny stiftsadjunktstjänst, avsedd för sjömanskyrkan i Göteborg. Förslag läggs vidare fram om avlöningsbidrag till ytterligare en tjänsteman hos svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete och om uppräknig av bidragen. Uppräknig föreslås också av bidragen till sjömanspräster, bidraget till kyrkomusikerutbildningen vid Sköndalsinstitutet och anslaget till fortbildningskurser för präster m. m. Ett särskilt anslag på 100 000 kr. föreslås för bi-trädeshjälp åt biskoparna.

I ett andra avsnitt föreslås en provisorisk ändring av bestämmelserna om boställsränta.

I det tredje avsnittet föreslås försöksverksamhet med vidgad närvarorätt för de anställda vid sammanträden med nämnd hos församling eller kyrklig samfällighet.

Propositionen har hänvisats till konstitutionsutskottet såvitt gäller försöksverksamhet med vidgad närvarorätt – avsnitt III – och i övrigt till kulturutskottet.

Motionerna

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels de under allmänna motionstiden väckta motionerna

1975:505 av fru Jonäng m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att medel ur kyrkofonden får utgå för avlönande av två förste stiftsadjunkter, avsedda för den finskspråkiga befolkningen i Sverige,

1975:513 av herr Werner i Malmö (m) vari hemställs att riksdagen medger att ur kyrkofonden för budgetåret 1975/76 utgår bidrag till de estniska, lettiska och ungerska evangelisk-lutherska kyrkorna i Sverige med högst 1 milj. kr.,

1975:1337 av herr Wennerfors (m) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ytterligare stiftsadjunkter inom Stockholms stift,

dels den i anledning av propositionen 1975:61 väckta motionen

1975:2023 av fru Jonäng (c) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar om ett lönekostnadsbidrag till Sköndalsinstitutet på 190 000 kr. jämte 25 000 kr. till instrumentvården,

2. att riksdagen beslutar att löne- och resebidrag får utgå ur kyrkofonden för ytterligare två tjänster hos svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete.

I motionen 1975:513 vidhåller motionären sin i en motion vid 1974 års riksmöte framförda uppfattning att estniska, lettiska och ungerska kyrkorna till stöd för sin verksamhet i landet, med hänsyn till den kyrkoskatt deras

medlemmar betalar såsom medlemmar även i svenska kyrkan, i stället för statsbidrag bör få någon form av återbäring på denna kyrkoskatt genom anslag ur kyrkofonden. En avgörande omständighet – som skulle skilja dessa minoritetskyrkor från fria trossamfund med medlemmar som också tillhör svenska kyrkan – synes därvid enligt motionärens uppfattning vara att åtminstone de estniska och lettiska kyrkorna efter någon generation ämnar upphöra med sin verksamhet och uppgå i svenska kyrkan.

Remissyttrande

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen 1975:513 från kammarkollegiet, som föreslår att motionen inte föranleder någon åtgärd.

Kyrkofonden var, uppger kammarkollegiet, ursprungligen nästan uteslutande en utjämningsfond pastoraten emellan av deras kostnader för prästernas avlönning men har alltmer fått karaktär av en allmän lönefond för svenska kyrkans prästerskap. Ur kyrkofonden bestrids sålunda bl. a. lön till stifts- och pastoratsadjunkter. För envar av de estniska, lettiska och ungerska kyrkorna i Sverige finns dylika pastoratsadjunkter, vilka alltså avlönas som präster i svenska kyrkan (estniska 2, lettiska 1/2, ungerska 1 1/2).

De utvidgningar av kyrkofondens användningsområde som skett under årens lopp har i viss utsträckning gällt löner till icke prästerliga befattningshavare eller bidrag för vissa speciella kyrkliga ändamål. Betecknande är dock att man hållit sig inom ramen för svenska kyrkans verksamhet. Även om utvidgningarna varit begränsade har likväl ständigt ökade krav på kyrkofonden medfört att fondens utgifter stigit i betydande grad.

Kammarkollegiet har i ärendet införskaffat viss kompletterande utredning. Härav framgår bl. a. följande.

Vid fördelningen av reservationsanslaget Bidrag till trossamfund, vilket uppgår till 12 milj. kr. innevarande budgetår, har den estniska evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige erhållit 162 300 kr. i verksamhetsbidrag och den ungerska protestantiska församlingen 105 500 kr. Sistnämnda församling har vidare erhållit 75 000 kr. från anslaget Bidrag till anskaffande av lokaler för trossamfund.

Den lettiska evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige har inte erhållit något verksamhetsbidrag, eftersom samfundet inte uppfyller det storlekskrav för bidrag som uppställs i kungörelsen (1974:404) om statsbidrag till vissa trossamfund. Den lettiska kyrkoförvaltningen kommer emellertid att i viss utsträckning samordnas med estniska evangelisk-lutherska kyrkan och förutsätts därigenom erhålla verksamhetsbidrag fr. o. m. budgetåret 1975/76.

Lokalbidrag enligt 1974 års kungörelse synes f. n. inte vara aktuellt för de estniska och lettiska kyrkorna, som båda använder svenska kyrkans lokaler.

Kammarkollegiet upplyser om att ärkebiskopen i den estniska kyrkan

Konrad Veem i en skrivelse i ärendet framhållit att det verksamhetsbidrag om 162 300 kr. som estniska kyrkan erhållit gjort det möjligt att tillsätta nya präster. Det har också medverkat till en stark vitalisering av kyrkans verksamhet, men bidraget täcker långt ifrån alla behov. Frivilliga medlemsavgifter och gåvor uppges normalt inbringa ca 150 000 kr. årligen.

Kammarkollegiet anser att vad Veem uttalat om behovet av ytterligare stöd även gäller de lettiska och ungerska kyrkorna. Enligt kollegiet torde det ligga närmast till hands att öka statsbidraget.

Sammanfattningsvis framhåller kollegiet att kyrkofonden principiellt endast bör anlitas för verksamheter inom svenska kyrkans ram. Centralt stöd till församlingar och samfund som verkar i Sverige utanför den svenska kyrkan bör i enlighet därmed i princip utgå såsom statsbidrag, och detta oavsett om församlingen eller samfundet har samma kyrkosyn eller be-känneelse som svenska kyrkan.

En särskild fördel med den redan beträdda statsbidragslinjen är enligt kollegiet konstruktionen med samarbetsnämnd respektive delegation som ger de bidragsberättigade församlingarna och samfunden själva ett avgörande inflytande vid prövning inom bidragskungörelsens ram av frågan om statsbidrag och dettas fördelning.

Utskottet

I propositionen redovisas att av de 52 stiftsadjunktstjänster som f. n. finns inrättade fyra är avsedda för den finskspråkiga befolkningen i Sverige. De 48 övriga stiftsadjunktstjänsterna har av Kungl. Maj:t för tiden den 1 juli 1972–den 30 juni 1975 fördelats så, att Uppsala stift erhållit sju, varav två med placering i ärkebiskopens kansli, Lunds stift sex, Luleå stift fem, Göteborgs och Stockholms stift varterdera fyra, Visby stift en samt vart och ett av Linköpings, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Karlstads och Härnösands stift tre.

Föredragande statsrådet föreslår i propositionen att medel får utgå ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1975 t. v. för avlönande av ytterligare en stiftsadjunkt. Tjänsten är avsedd för arbete bland sjöfolk i Göteborgs stift. Utskottet tillstyrker detta förslag.

Innevarande budgetår anvisades medel för inrättande av två nya tjänster som förste stiftsadjunkt för kyrklig verksamhet bland finskspråkiga i Sverige (prop. 1974:40, KrU 1974:12, rskr 1974:184). Med anledning av ett motionsvis framfört förslag om flera tjänster underströk utskottet ett uttalande som gjorts i propositionen 1974:40 om att behovet av dylika tjänster fortlöpande borde övervägas. Vidare förutsatte utskottet att Kungl. Maj:t/regeringen noga följde utvecklingen och återkom till riksdagen med förslag om ytterligare tjänster om de fortsatta övervägandena gav grund härför.

I motionen 1975:505 föreslås att två nya tjänster som stiftsadjunkt inrättas för den finskspråkiga befolkningen i Sverige. Motionärerna, som bl. a. pekar

på ett nettotillskott av invandrare från Finland under hösten 1974, finner behovet av tjänster väldokumenterat.

Utskottet får med anledning av motionen erinra om det nyss återgivna uttalande som utskottet gjorde förra året. Vad som anförts i motionen ger enligt utskottets uppfattning inte tillräcklig grund för att redan fr. o. m. nästa budgetår inrätta flera nya tjänster. Motionen avstyrks därför.

Som framgår av det föregående finns f. n. fyra stiftsadjunktstjänster i Stockholms stift. I motionen 1975:1337 hävdas att detta stift med sina speciella storstadsproblem borde ha ett större antal stiftsadjunkter. Som exempel på sådana problem nämns bl. a. den ständiga inflyttningen till regionen, arbetslösheten och det utbredda narkotika- och alkoholmissbruket. Motionären önskar ett tillkännagivande om behovet av ytterligare stiftsadjunkter inom Stockholms stift.

Utskottet har erfarit att domkapitlet i Stockholm hos regeringen anhållit om inrättande av ytterligare en stiftsadjunktstjänst. Framställningen ingavs inte i sådan tid att den kunde avgöras innan föreliggande kyrkofondsproposition avlämnades. Ärendet har remitterats till kammarkollegiet. Då framställningen från domkapitlet alltjämt är under beredning är utskottet emellertid inte berett tillstyrka att riksdagen gör det i motionen begärda uttalandet.

Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete har sedan år 1962 erhållit bidrag ur kyrkofonden för avlönande av sex tjänstemän hos centralrådet. Bidraget utgår med belopp som för varje tjänsteman är beräknat till hälften av stiftsadjunkts lön i näst högsta löneklassen i ortsgrupp 5, vartill kommer viss reseersättning.

Centralrådet har anhållit dels att bidrag skall få utgå för avlönande av tio tjänstemän, dels om bidrag till bestridande av sociala kostnader för de tjänster till vilka lönebidrag utgår.

Föredragande statsrådet biträder förslaget om bidrag för sociala kostnader och föreslår vidare att löne- och resebidrag får utgå för ytterligare en tjänst hos centralrådet. Merkostnaden för kyrkofonden till följd av förslagen i propositionen uppskattas till i runt tal 90 000 kr. per år.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag i denna del och avstyrker således yrkande 2 i motionen 1975:2023 om bidrag ur kyrkofonden för ett nytt avlöningsbidrag utöver vad föredragande statsrådet förordat.

Bidraget till kyrkomusikerutbildningen vid Sköndalsinstitutet föreslås i propositionen höjt med 15 000 kr. till 178 000 kr. Dessutom föreslås en engångsanvisning av 25 000 kr. som bidrag till instrumentvård.

I motionen 1975:2023 (yrkande 1) föreslås ett lönekostnadsbidrag av 190 000 kr. i syfte att hålla bidraget på samma nivå som för närvarande.

Utskottet har inhämtat att den i propositionen föreslagna höjningen – 15 000 kr. – beräknats med utgångspunkt i reellt oförändrad nivå avseende tidigare gjorda bidragsåtaganden. Den ytterligare ökning på 12 000 kr. som

begärs i yrkande 1 i motionen avstyrks av utskottet.

I motionen 1975:513 hemställs om ett bidrag av högst 1 milj. kr. ur kyrkofonden till de estniska, lettiska och ungerska evangelisk-lutherska kyrkorna i Sverige.

Vid 1974 års riksdag avslogs en motion av samme motionär med ett motsvarande yrkande som det som framställdes i nu föreliggande motion. I sitt betänkande 1974:9, som låg till grund för riksdagens beslut, hänvisade utskottet som skäl för sitt avstyrkande till det av riksdagen sedermera biträdda förslaget om ett reservationsanslag av 12 milj. kr. till bidrag till trossamfund.

Av kammarkollegiets yttrande över motionen 1975:513 framgår att verksamhetsbidrag ur nämnda reservationsanslag utgått såväl till den estniska evangelisk-lutherska kyrkan som till den ungerska protestantiska församlingen samt att sistnämnda församling därtill erhållit lokalbidrag från reservationsanslaget Bidrag till anskaffande av lokaler för trossamfund. Vidare upplyses om att den lettiska evangelisk-lutherska kyrkan förutsätts erhålla verksamhetsbidrag fr. o. m. nästa budgetår.

Kollegiet redogör för kyrkofondens användningsområde och framhåller att fonden principiellt bör anlitas endast för verksamheter inom svenska kyrkans ram. Motionen 1975:513 bör enligt kammarkollegiet inte föranleda någon åtgärd.

Vad kammarkollegiet anfört i sitt yttrande styrker utskottets tidigare bedömning av frågan om bidrag ur kyrkofonden för i motionen avsett ändamål. Det bör nämnas att motionären inte – efter vad utskottet vet – grundar sitt yrkande på någon anhållan om kyrkofondsmedel från de berörda kyrkornas sida.

Med hänvisning till vad kammarkollegiet anfört i ärendet och med erinran om att riksdagen beslutat om en höjning av de båda bidragsanslagen till trossamfund för nästa budgetår med sammanlagt 6 milj. kr. avstyrker utskottet motionen 1975:513.

Utskottet har inte i vidare mån än som framgått av det föregående funnit anledning till särskilda uttalanden med anledning av vad som föreslagits i propositionen.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:61 och med avslag på motionen 1975:505 medger att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1975 t. v. får utgå medel för avlöande av ytterligare en stiftsadjunkt, avsedd för sjömanskyrkan i Göteborg,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:61 och med avslag på motionen 1975:2023 (yrkande 2) medger att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1975 t. v. efter regeringens prövning får utgå bidrag till avlöning av sju tjänstemän hos svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete

- enligt de grunder som förordats i propositionen 1975:61,
3. att riksdagen medger att ur kyrkofonden till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse får utgå
dels för tiden den 1 januari 1974–den 30 juni 1975 ytterligare avlöningsbidrag med sammanlagt 96 000 kr.,
dels fr. o. m. den 1 juli 1975 t. v. 20 bidrag om vardera 42 100 kr. för budgetår för avlöning av präster som är anställda i styrelsens tjänst i utlandet,
 4. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:61 och med avslag på motionen 1975:2023 (yrkande 1) medger att ur kyrkofonden för budgetåret 1975/76 får utgå bidrag till Svenska diakonsällskapet med högst 203 000 kr. till bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet,
 5. att riksdagen medger att ur kyrkofonden för budgetåret 1975/76 får utgå medel med högst 100 000 kr. för biträdes hjälp åt biskoparna,
 6. att riksdagen medger att ur kyrkofonden för budgetåret 1975/76 får utgå medel med högst 80 000 kr. för anlitande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden inom vederbörande departement,
 7. att riksdagen medger att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1975 t. v. får utgå medel med högst 70 000 kr. för budgetår för studiebidrag åt präster vid tjänstledighet i vissa fall och för anordnande av vissa teologiska fortbildningskurser för präster,
 8. att riksdagen avslår motionen 1975:1337,
 9. att riksdagen avslår motionen 1975:513,
 10. att riksdagen antar det i propositionen 1975:61 framlagda förslaget till lag med provisoriska bestämmelser om beräkning av boställsränta.

Stockholm den 24 april 1975

På kulturutskottets vägnar

LENNART MATTSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c), Andersson i Lycksele (s), Nilsson i Agnäs (m), fröken Sandell (s), herrar Sundman (c), Leander (s), fru Fränkel (fp), herrar Green (s), Eriksson i Ulfaby (c), fru Johansson i Uddevalla (s), fru Mogård (m), herr Norrby (c), fru Ryding (vpk), fröken Eliasson (c) och fru Rönnung (s).

Reservation

av herr Nilsson i Agnäs (m) och fru Mogård (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "vid 1974 års" och slutar med "motionen 1975:513" bort ha följande lydelse:

I likhet med motionären finner utskottet att det inte är riktigt att hänvisa dessa tre kyrkor till det stöd som av statsmedel utgår till frikyrkorna. De estniska, lettiska och ungerska evangelisk-lutherska kyrkorna i Sverige är inte frikyrkor som uppkommit genom vissa skillnader i bibelsyn och kyrkosyn och därför arbetar fritt i förhållande till svenska kyrkan. De är invandrarkyrkor med samma lutherska bekännelse som svenska kyrkan men med andra språk och med säregna församlingsförhållanden på grund av det relativt ringa antalet medlemmar och deras stora spridning. Dessa kyrkors medlemmar hör också till svenska kyrkan och betalar kyrkoskatt där. Det synes därför naturligt att bidrag till deras nationalkyrkor i Sverige utgår ur kyrkofonden.

Kammarkollegiets uttalande att fonden principiellt bör anlitas endast för verksamhet inom svenska kyrkans ram kan inte anses tala emot ett bidrag till nu ifrågavarande tre kyrkor, eftersom dessa kan sägas i princip arbeta helt inom denna ram. Anslagen till trossamfunden är trots höjningen otillräckliga för de svenska frikyrkorna, vilket är ytterligare ett skäl för det föreslagna kyrkofondsbidraget. Utskottet tillstyrker alltså motionen 1975:513.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. att riksdagen med bifall till motionen 1975:513 medger att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1975 t. v. får utgå bidrag till de estniska, lettiska och ungerska evangelisk-lutherska kyrkorna i Sverige med högst 1 milj. kr.,